

YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Lausunto

1 (3)

22.1.2019

WTDno-2019-38

Hallintovaliokunta

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle ulkomaalaislain muuttamisesta HE 273/2018 vp

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi muun muassa ulkomaalaislain uusintahakemuksen tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä koskevia säännöksiä, ehdotetaan muutoksia käännättämispäätöksen täytäntöönpanoa koskeviin säännöksiin, ehdotetaan täsmennettäväksi kansainvälistä suojelua hakeneen työnteko-oikeutta koskevia säännöksiä sekä ehdotetaan kansainvälistä suojelua hakeneen matkustusasiakirjan ottamista viranomaisen haltuun käsittelyn ajaksi.

Turvapaikkaprosessin tarkoitus

Kansainvälistä suojelua koskevan prosessin pääasiallisena tavoitteena on turvata ihmisten oikeus elämään ja koskemattomuuteen. Vaikka turvapaikkaprosessin väärinkäyttöön on pystyttävä puuttumaan, on punnittava oikeasuhtaisuutta väärinkäytösten ehkäisyyn sekä palautuskieltojen kunnioituksen välillä. Valtuutettu katsoo, että esitys tällaisenaan ei turvaa oikeusturvan toteutumista huomioiden oikeusavun heikennykset sekä esimerkiksi sen, ettei haavoittuvassa asemassa olevia turvapaikanhakijoita ole huomioitu esityksessä millään tavalla.

Perustuslakivaliokunta on myös lausunnossaan (PeVL 24/2016 vp) nostanut esiin huolen oikeusturvajärjestelmästä sekä perus- ja ihmisoikeusnäkökulman: ”Perustuslakivaliokunta kiinnittää yleisellä tasolla lisäksi huomiota siihen, että perus- ja ihmisoikeusherkässä sääntely-yhteydessä lainvalmistelun yksinomaisena tavoitteena ei tulisi olla vain käsittelyn nopeuttaminen ja tehostaminen. Perustuslain näkökulmasta olennaisia ovat oikeusturvaan ja yleensä käsittelyn asianmukaisuuteen liittyvät näkökohdat, etenkin kun

huomioidaan, että kyse on erityisen haavoittuvassa asemassa olevista ihmisistä, joiden suhteen oikeusturvavaatimukset korostuvat.”

Turvapaikanhakijoiden yhdenvertainen kohtelu

Turvapaikkapäätöksenteon laatua kohtaan on esitetty erilaisia epäilyksiä ja huolia, jotka ovat liittyneet poikkeuksellisen suureen turvapaikanhakijoiden määrään vuosina 2015 – 2016. Kesäkuussa 2018 Maahanmuuttovirasto julkisti selvityksen, jonka mukaan turvapaikkaprosessissa oli ollut hakijamäärän äkillisestä kasvusta johtuvia ongelmia. Näiden ongelmien perusteellisemmaksi selvittämiseksi sisäministeriö on käynnistänyt riippumattoman selvityksen turvapaikkaprosessin kehittämistarpeista, jonka on tarkoitus valmistua kesällä 2019.

Joulukuussa 2018 oikeusministeriö julkisti turvapaikanhakijoiden oikeusapua koskeneen selvityksen, jonka mukaan turvapaikanhakijoiden oikeusturva on vaarantunut jo pelkästään oikeusapua koskeneen lainmuutoksen seurauksena. Etenkin uusintahakemusvaiheessa oikeusapua ei käytännössä ole saatavilla, mikä edelleen murentaa hakijoiden oikeusturvaa.

Valtuutettu pitää epätoivottavana turvapaikanhakijoiden asemaan kohdistuvien kiristysten jatkumista ilman, että tehtyjen lainmuutosten ja maahanmuutto- ja turvapaikkapoliittisten linjanvetojen yhteisvaikutuksia on laajemmin arvioitu.

Valtuutettu katsoo uusintahakemusten määrän kasvun kertovan osin Maahanmuuttoviraston omassa selvityksessään toteamista turvapaikkaprosessin ongelmista. Ongelmien vaikutukset kohdistuivat erityisesti syksyn 2015 ja kevään 2016 välisenä aikana maahan saapuneisiin turvapaikanhakijoihin. Yhdenvertaisuusperiaatteen näkökulmasta on erityisen ongelmallista, että kyseessä olevan lainmuutosesityksen vaikutukset kohdistuisivat käytännössä nimenomaisesti näihin samoihin hakijoihin.

Valtuutetun tietoon tulleissa tapauksissa erityisen ongelmallista on ollut, kun henkilön haavoittuvuutta – ihmiskaupan uhriksi joutumista, vammaisuutta, traumatisoitumista – ei ole tunnistettu alkuvaiheessa. Näissä tapauksissa turvapaikkaperusteita ei ole saatu selvitettyksi asianmukaisesti missään vaiheessa prosessia. Ongelmia turvapaikkaperusteiden selvittämisessä on ollut myös monien muiden 2015 – 2016 aikana turvapaikkaa hakneiden kohdalla. Valtuutettu on toistuvasti vuoden 2016 jälkeen nostonut esiin sen, että Maahanmuuttoviraston tulisi tutkia uusintahakemukset perusteellisesti arvioiden myös sen, onko asiaa selvitetty perusteellisesti ensimmäisen turvapaikkahakemuksen kohdalla.

Hallituksen esityksen mukaan ensimmäinen uusintahakemus ei estäisi aikaisemman hakemuksen nojalla tehdyn lainvoimaisen käännättämispäätöksen täytäntöönpanoa, jos uusintahakemuksen tarkoituksena on vain tämän päätöksen välittömän täytäntöönpanon estäminen tai viivyttäminen. Valtuutettu pitää muotoilua epätarkkana eikä esitys anna riittäviä ohjeita lainsoveltajalle. Laillisuusperiaatteen mukaan lain sanamuotojen on oltava täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Valtuutettu pitää myös poliisille ja rajavartiolaitokselle lisääntyvää vastuuta uusintahakemuksen kirjaamisen tarkkuudesta ongelmallisena, sillä kirjaukset käytännössä olisivat sen pohjana, miten uusintahakemusta tullaan käsittelemään.

Valtuutettu ei kannata hallituksen esitystä uusintahakemusta koskevilta osin. Ulkomaalaislain 102 §, 103 § ja 201 §:stä mahdollisesti säädettäessä lainmuutoksen voimaantulosta tulisi säätää siten, että ehdotettuja säännöksiä sovellettaisiin vain sellaisten hakijoiden kohdalla, jotka ovat jättäneet ensimmäisen turvapaikkahakemuksensa lain voimaantulon jälkeen.

Turvapaikanhakijoiden työnteke-oikeus

On suomalaisen yhteiskunnan etu, että työkykyiset ja -haluiset henkilöt voivat työllistyä ja työllistymisensä jälkeen jatkaa työpaikassaan sen sijaan, että henkilöt elävät vastaanottorahan turvin vailla mielekästä tekemistä. Työnteke kotouttaa tehokkaasti, tuo verotuloja sekä hyödyttää yrityksiä.

Valtuutettu ehdottaa, että hallituksen esitys työnteke-oikeuden kolmen tai kuuden määräajasta uusintahakemuksen kohdalla hylätään. Työnteke-oikeuden kestosta mahdollisesti säädettäessä työnteke-oikeuden tulisi katsoa päättyvän asian lainvoimaiseen ratkaisuun päätöksen täytäntöönpanokelpoisuuden sijaan.

Jakelu

Hallintovaliokunta